„Radomer Kielcer Leben“ 40 (380) „Należytość pocztowa uiszczono rycsałtem“ VIII-ער יאהרגאנג פרייז 25 גראשען

ראדאמער-קעלצער לעבען

היינט 8 זייט.

Radom, dnia 16 Paź. 1931 r.

ראדאם, פרייטאג ה' חשון תרצ"ב

Redakcja i Administracja
Radom, Szwarlikowska 20

Oddział w Kielcach.

אנאנסען - פרייז:
אין מילימעטער שורה: פארן טעקסט 40 גר.
" " " אין " 60 "
" " " נאכ'ן " 25 "
די 1-טע און לעצטע זייט ענטהאלטען
8 שפאלטען
אין טעקסט 4 "

Dr. F. ŻABNER

אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען
אויף מאריאצקע 4 — טעלעפ. 2745
און בענייט ווידער די אויפנאמען.

ציוניסטישע ארגאניזאציע אין פוילען אבט. אין ראדאם.

שבת ד. 17|10 ד. י. 1:30 נ. מ. פינקטליך

קומט פאר אין קינא „קארסא“ א רעפעראט
פון פארזיצענדען פון דער ציונ. ארג. אין פוילען
דעפ. יצחק גרינבוים
א. ד. ט.

די יעצטיגע פאליטישע לאגע אין פוילען און אין ציוניזם

בילעטען פון 50 גר. ביז 1 זל. צו בעקומען אין דער ציונ. באנק (לובל. 25)

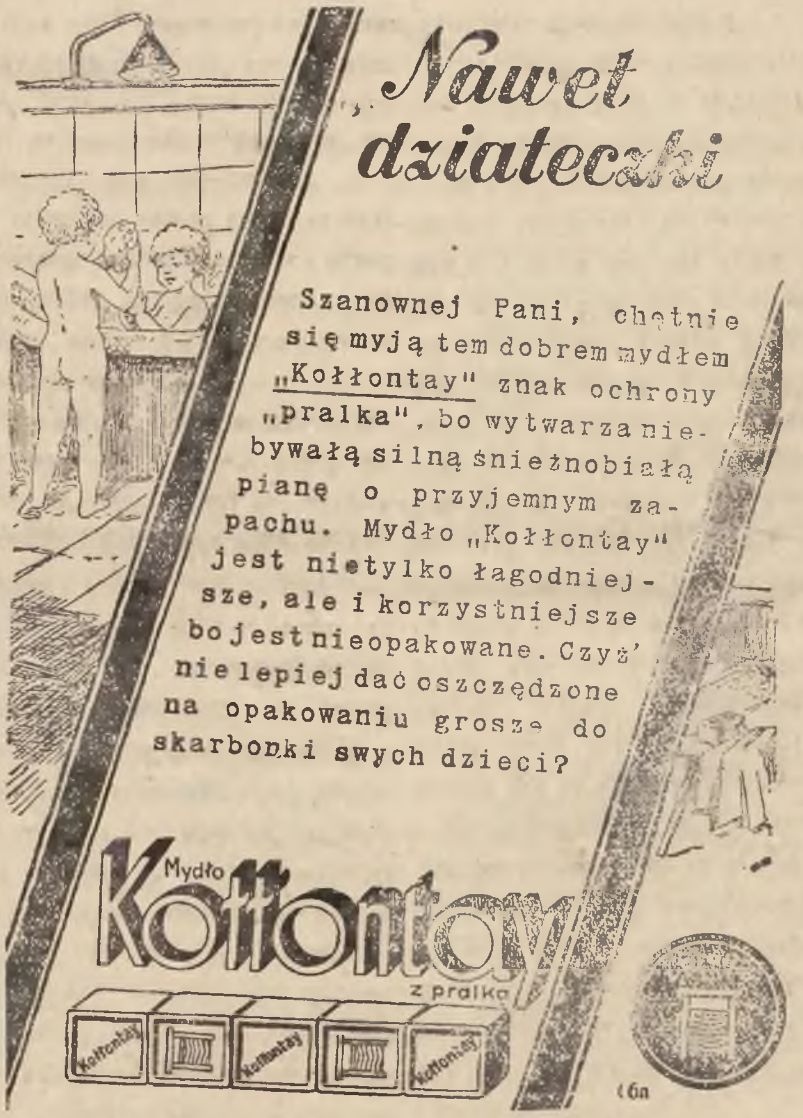

Złoty medal na wystawie w Katowicach 1927 r.

General. przedstawicielstwo na okręg kielecko-radomski

DOM KOMISOWY **M. CUKIERMAN** KIELCE

ul. Sienkiewicza 29, Telefon 455.

טעאטער „ראזמאיטאשטשי“ טעאטער

נאר 1 מאל! היינט דעם 16|10 נאר 1 מאל!

ווערט געשפילט פון די צוויי בערימטע ארטיסטען

מאריס לאמפע און שושנה

מיט זייער געקליבענעם אנסאמבל דער לעצטער שלאגער

א הארץ וואס בענקט

לעבענס-בילדר אין דריי אקטען מיט געזאנג

דאמען פריי!
דאמען פריי!
ווערער 2 מאן אויף 1 בילעט.
בילעטען ביי דער קאסע.

טעאטער ראזמאיטאשטשי

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך בעקאנט דאס ג. פובליקום פון ראדאם און אום-געגענד דאס-
דער בעזיטצער
קירזשנער=ווארשטאט
פון חיים גאלדשטיין מיט זאהן וואלאווא 23 האט זיך איבערגעצויגען אויף דער לובלינער 25 אין הויף
פאריבער נעבען דער ציוניסטישער ארגאניזאציע
ס'ווערט אויסגעפיהרט אלערלעי קורזשנער-ארבייט מענער און דאמען
רעעל און פינקטליך! — קומט און איבערצייגט אייך
מיט אכטונג חיים גאלדשטיין מיט זאהן.

פרייע ארבייטס-מעגליכקייטען פאר אלע וואס ווילען ארבייטען און זענען בעשעפטיגט אין זייערע ווארשטאטען.

פאר וואס ברויך דער אקער-אייזען בישט קיין עקזאמען און דער האמער, שער און נאדל יא? — ס'זענען דא אגראנאמען, טראקטארען און אנדערע טעכנישע ערפינדונגען אין דער אגראר-קולטור און מען ברויך נישט דעם טיטול מייסטער און פארוואס ביים פאך און מלאכה ברויך מען עס יא? — צי איז דאס פאסען א מלבוש בעדראהט פון א סכנה ווי ביים צוניפשטעלען א רעצעפט פון אנ'אפטייקער? — פאר וואס האט מען קיינמאל נישט געפאדערט פון בזשעושינער שניידער, ביאליסטאקער טוך-ארבייטער, אפאטאווער און מעזריטשער בערשטען-מאכער קיין קוואליפיקאציעס ביים עקספארטירען זייערע אויסארבייטונגען קיין אויסלאנד?

די יודישע געזעלשאפטליכע טהוער זענען, ווייזט אויס, איבערגעמאטערט פון דעם שטענדיגען קאמפף וועגען הויף-פאליטיק, און פערטראכטען זיך גארנישט איבער א פראבלעם, ווי דאס אין די יודישע מלאכה, אויף וועלכער עס איז יאהרען-לאנג פערלייגט געוואָרען א נעץ. און וועלכע, אויב מען וועט נישט פרובען זיך צו בעפרייען, קאן אמאל זיין צו שפעט.

אין יאהר 1927 דעם 15/6 איז פערעפענטליכט געווארען אין פוילען דאס צעכען-געזעץ, וועלכעס איז אויסגעארבייט געווארען דורך רעאקציאנערע עלעמענטען פון די פוילישע האנדווערקער.

דעם 15-טען גרודושען הייניגעס יאהר ווערט 5 יאהר זייט עס איז פערעפענטליכט געווארען דאס צעכען-געזעץ און עס לאזט זיך מאכען א קלייגער בילאנס פון די פרוכטען פון געזעץ און דער סך-הכל — הוצאות און הוצאות. קיין איין פאזיטיווען פונקט אויף קיין געביעט, נישט אין מאטעריעלען און נישט אויפ'ן קולטורעלען. דער דלות איז אויף קיין האהר נישט געלינדערט געווארען, קיין עקספארט איז נישט געשאפען, קיין נייע פרנסה-ווערקשטעלען זענען נישט געעפענט געווארען, נור פערקעהרט, פאר דער יודישער בעפעלקערונג ווערען שוין פאקטיש אויפן גרונד פון געזעץ אוממעגליך דאס אויסבילדען א גרעסערע טייל לערן-יונגלעך. ביז היינט זענען כמעט נישט וויזוואליעט געווארען קיין יודישע געזעלען, און ממילא קאנען די זעלבע קיינמאל נישט צוגעלאזען ווערען אלס מייסטער, דאס הייסט עס איז שוין כמעט ווי אבגעשניטען געווארען ווי אומבעמערקט די מעגליכקייט פון בויען יודישע מאסען-ארבייטס-ווערקשטעלען?

ווי קאן די יודישע געזעלשאפטליכע מיינונג אריבערגעהן גלייכגילטיג איבער דער פראגע.

עס האנדעלט זיך דאך אין רוב מנין פון דער יודישער בעפעלקערונג אין פוילען. ווי קען מען רוהען ווען עס איז בעדראהט פאקטיש שוין 60 פראצענט פון די יודישע פערדיענסט-ווערקשטעלען?

דאס צעכען-געזעץ איז א פערשטעלטער „מאנאפאל-געזעץ". אין פערלויף פון איניגע יאהר זענען צוגענומען געווארען איניגע וויכטיגע פרנסה-צווייגען פון די יודען, ווי: טאבאק און בראנפען-מאנאפאלען, וואלד-האנדעל, מען בעשווערט דעם פוטער און אייער-ארויספיהר. אויב די אויבענדערמאנטע פרנסה צווייגען האבען אנגעריהרט אין די טויזענדטער יודישע עגזיסטענצען, בעדראהט דאס געזעץ צענדליגער טויזענדטער עגזיסטענצען!

עס איז פאר קיינעם קיין סוד נישט, אז די האנדווערקער-און אינדוסטריע-קאמערען האבען ביז היינט נישט צו בעוויזען קיין איין פאזיטיווען אויפטהו פאר די האנדווערקער און סיי פאר די סוחרים. עס איז נור צוגעקומען א נעץ פון נייע ביוראקראטישע אינסטיטוציעס. די יודישע געזעלשאפטליכע טהוער דארפען קאטעגאריש פערלאנגען דאס פולקאמע אנולירען פון דעם געזעץ. עס דארפען זיין פרייע ארבייטס-ווערק-שטעלען, פונקט ווי עס זענען פריי די בריימע פוילישע ערד-ארבייטער-מאסען, וועלכע ארבייטען נאך היינט ס'רוב אויף א פרימיטיווען אופן.

עס פעלט גארנישט קיינעם איין צו נעמען פאכמעניש אויסבילדען דעם פוילישען פויער. עס רוהען די אגראנאמען און די טראקטארען שטעהען אין די וויסטאווען. דעם פויער וועט מען נישט פרעגען, צי ער האט טערמינירט ביים מייסטער אזוי פיל און אזוי פיעל יאהרען, אדער צווינגען אים צו בעלייגען א עקסטרא „מיסטזשאווסקי-עקזאמען (פאר 140 זל.), אז ער זאל מעלקען די קיה מיט גאמקעס א. ד. ג.

עס פעלט נישט קיינעם איין מיט א מאל אזוי הויך צו קולטווירען די גרעסטע טייל פון די פוילישע בעפעלקערונג, וועלכע שטייט פאקטיש אין דער אגראר אינדוסטריע, פוה-צוכט, ביהנען - צוכט און פרוכטען - קולטור פיל נידריגער פון די מערב-לענדער אפגערעדט פון אמעריקע, אדער אאוסטראליען.

הונדערטער יאהרען האבען די יודען געארבייט און ענטוויקעלט די מלאכה אין פוילען, באשיכט און בעקלייר און אפילו באצירט סיי דעם המון און סיי די רייכע קלאסען.

פון טאנדייט ביז די פרעציזינע פיינע ארבייט, מיט פרימיטיווע ארבייטס-מכשירים. ביז'ן בעניצען די היינטיגע מכשירים פון לעצטען ווארט פון דער טעכניק.

בעריהמט זענען אין דער וועלט די יודישע שניידער, קאמאשענמאכער. עס פאלט קיינעם נישט איין צו פרעגען אויף א עקזאמען. די יודישע בעל-מלאכות האבען ענטוויקעלט ריזיגע מלאכה-אינדוסטריען אין אמעריקע, ענגלאנד פאר די מלחמה - נייע מלאכה-צווייגען פיהרען זיין אין די לעצטע נאך מלחמה-יאהרען אין די מערב-לענדער—ווי: פראנקרייך, דייטשלאנד און בעלגיען. אין די אויבענדערמאנטע לענדער וואו די בעפעלקערונג שטעהט פיל העכער אין קולטורעלען זין טראכט נישט קיינער צו מאכען קוואליפיקאציע - עקזאמענס פאר בעלי-מלאכות. די מלאכה-רייניגע האנדווערקעריי האט גאר נישט צו טוהן מיט אוניווערסיטעטען. פאר דעם בעל-מלאכה איז דער ווערקשטעל זיין אוניווערסיטעט. דער עקזאמען-צייגניס פון א קאמאשענמאכער זענען זיינע אויסגעצויגענע פינגער, פונקט ווי דאס אויג פון זייגערמאכער.

די יאהרען-ארבייט קוואליפיצירען איהם און לייגען שוין צו דעם פאקטישען שטעמפעל אויף זיין פיזיאנאמיע. עס איז א ספק, צי דא האט מען אין זינען דאס הויך - פאכמענישקייט פון יודישען בעלי מלאכה. ווארום ווער קאן דען עקזאמינירען. אדער גאר לערנען א בושוושינער שניידער, אדער א קאזשעניצער שיסטער, א אפאטאווער אדער מעזריטשער בערשטען-מאכער?

מען וויל נאך צו די מאנאפאליזירטע ארטיקלען נעמען אין די קלעם די יודישע מאסען-פראדוקציע די—מלאכה.

עס גייט נישט ארום פון די פאנארדנונג די פראגע פון די יודישע קצבים. ווארשא איז דער אנהויב פון טוף פון יודישען הונדערט-יעהריגען פרנסה-קוואל. מיט פארמעלע בעשלוסן האט מען געציעלט יארען לאנג צו צונעמען דעם פלייש-האנדעל פון יודען און יעצט ווערט עס א פאקט. אזוי ווערט סיסטעמאטיש צוגענומען איין פרנסה-צווייג נאך דער צווייטער. אבער די גרעסטע סכנה שטעקט פאר די האנדווערקער דאס לאזען אויף ווייטער אין קראפט דאס געזעץ פון 15/6. 1927. דעריבער דארפען שוין אנגענומען ווערען שריט אין די מאסגעבענדע ספערען אום צו אנולירען דאס געזעץ.

עס דארף אנגעוויזען ווערען אויף די מאסגעבענדע פאקטארען, אז דאס ריינע האנדווערקעריי האט זיך ענטוויקעלט און ענטוויקעלט זיך אויף דער גאנצער וועלט אהן מינדעסטע שטערונג פון די מאכט-ארגאנען, סיידען זיי ענטשפרעכען נישט געוויסע פאריזיכטס און היגיענע-פארשריפטען.

מען קאן נישט בשום אופן פערגלייכען א האנדוו.-ווערקשטעל מיט אן'אפטייק. עס איז א קלארער פאקט, אז ביים פאסען א מלבוש דראהט נישט קיין לעבענס-געפאהר, ווי דער מינדעסטער טעות ביים אפטייקער. דאס הויך-קולטיווירען אין דיפלאמירען דעם בעל-מלאכה וועט נישט האבען קיין איינפלוס אויף זיין וואוילשטאנד. די וועלט לייזט שוין היינט פון איבערפלוס פון די אינטעליגענץ. עס איז א ביטערער געראנגעל איבער א פאסטען. און ממילא קאנען די האנדווערקער-פארשריפטען נישט העלפען, ווי זיי האבען דורך די 5 יאר פון עגזיסטענץ פון געזעץ נישט געהאלפען צום פערבעסערען די לאגע פון בעל-מלאכה אין פוילען, די שעפער, די געזעץ-געבער

א ביסעל ערנסטקייט

(צום חודש פון יודישען בוך.)

אין צוזאמענהאנג מיט'ן חודש פון יודישען בוך, וואס איז פראקלאמירט געווארען דורכ'ן יודישען פען-קלוב, פיהרט די יודישע פרעסע א ברייטע פראפאגאנדע צווישען די יודישע לעזער, כדי צו ווערבירען נייע לעזער פון סימפאטיקער פאר דעם פעריתומ'טען יודישען בוך. און איך האלט, אז פאר די גרויסע שטעדט איז די פראפאגאנדע נישט אזוי וויכטיג ווי פאר די פראווינץ-שטעדט. וואו דאס קולטורעלע לעבען איז אויף א נידריגען ניוואָ אוועקגעשטעלט, וואו די פרעסע איז נישט שטארק פערצווייגט, וואו א פארלעזונג, אדער טעאטער זענען א זעלטענהייט און דאס בוך איז דער איינציגער גייסטיגער פאקטאר. דעריבער איז די אקציע פאר'ן בוך אנ'אפעל צום געוויסען פון יעדען יוד אויף דער פראווינץ.

מיר יודען זענען געקרוינט מיט'ן נאמען „עם הספר"—דאס פאלק פון בוך. די גאנצע וועלט האט אנערקענט אונזערע לייסטונגען פאר דער וועלט-ליטעראטור. אונזער יעצטיגע ליטעראטור בלייבט גארנישט הינטערשטעליג, זי שטעהט אויף איין ניוואָ מיט אנדערע ליטעראטורען און איז מיט לייטען גלייך. נישט דא איז דאס ארט אייסצורעכנען די פערדינסטען פון דער יודישער ליטעראטור פאר'ן יודישען פאלק. יעדער ווייסט אליין, יעדער איז שטאלץ מיט איהר, מיט איהרע שרייבער און ביכער סיי אלטע, סיי נייע. דאך ווייסען נישט די יודישע לעזער מיט וויפיעל מיה און מאטערניש עס איז פערבינדען יעדעס שרייבען און ארויסגעבען פון א בוך, ווי גרויס עס זענען די חבלי-לידה פון ביז עס קריגט זיך אין די הענד פון לעזער, נישט יעדען איז בעקאנט דער גורל פון יודישען בוך, וואס איז געווארען פעראיינזאמט.

דעריבער פאדערט מען יעצט פון יודישען לעזער נישט מעהר ווי אביסעל ערנסטקייט, א ערנסטע בעציהונג צום יודישען בוך און נישט מעהר בעציהען זיך צו איהם מיט ביטול און „נישט-אבגעהן", ווי ביז איצט.

אמת די צייטען האבען זיך געביטען צום שלעכטען, דער מענש האט זיך אריינגעטהון אין קאמפף פאר א שטיקעל ברויט, דאך ווערט דער ביטול צום יודישען בוך נישט בערעכטיגט דורך דער קריזישער ווירטשאפטליכער לאגע, ווייל דער קריזיס האט דאך נישט אויסגעמיטען קיין שום פאלק און קיין שום לאנד, דאך איז אין קיין לאנד נישט דערגאנגען צו אזא סטאגנאציע פון דעם בוך, ווי אויפ'ן יודישען ביכער-מארק. קיין פאלק האט נישט פערגעסען אין זיינע אינטערעסען פון ערשטען געברויך, אין דעם וויכטיגסטען לעבענס-פאקטאר. ווייל דאס בוך איז דאך דאס גייסטיגע ברויט פון יעדען קולטורעלען מענש. אלע פעלקער בעציהען זיך צו זייערע ביכער מיט ליעבע און אכטונג און צערטלען זיך דערמיט און פארוואס זאלען מיר, דער עם הספר, אזוי פערנאכלעסיגען אונזער בוך און שטיפמוטעריש זיך בעציהען צו איהם?

די אקציע פאר'ן יודישען בוך איז געווען א נויטווענדיגקייט, כדי מקדים צו זיין די רפואה פאר דער מכה, ווייל די לאגע פון יודישען בוך איז ממש א קאטאסטראפאלע.

עס פערלאנגט זיך פון יודישען לעזער א קליינינקייט: אביסעלע ערנסטקייט און אכטונג. פון דעם וועט איך ממילא ארויסדרינגען, דאס איינשאפען זיך א יודיש בוך. מ'מוז אויסלייזען דאס בוך פון דעם געפענגניש צו וועלכען עס איז פעראורטיילט געווארען — אין דער פאליציע פון פערלעגער, מ'מוז קויפען יודישע ביכער. מיט יעדען בוך וואס ווערט געקויפט, ווערט צוגעלעגט א ציגעל צום גרויסען בשותפות'דיגען בנין וואס הייסט ליטעראטור, און ס'ווערט דערמיט ערמעגליכט דעם שרייבער, וואס איז פערמשפט אויף הונגער, פארטצוזעצען די ארבייט פאר'ן פאלק.

מיר ברויכען צו זיין דאנקבאר אלע פערלאגען און בוכהאנדלונגען און זעהען אויסצונוצען די 50 פראצענט הנחה וואס איז פראקלאמירט, דורך קויפען זיך א בוך (כאטש איין בוך!) ווייל מ'קויפט זיך דערמיט א דאפעלטע מצוה: די יודישע בוך-פראדוקציע ווערט געראטעוועט פון אונטערגאנג און ס'ווערט דערוועקט דער אינטערעס פאר'ן יודישען גייסט און שאפונג.

יל"ק.

Biuro próśb, windykacji i buchalterji

„EXPRESS"

RADOM, ul. ŻEROMSKIEGO 9 (Jacka Malczewskiego 6)

za dostępną opłatą

Redaguje prośby, podania, odwołania, umowy i.t.p.

załatwia korespondencję handlową i prywatną

przepisuje na maszynach i tłumaczy wszystkie języki

windykuje należności miejscowe i zamiejscowe

informuje o zdolności kredytowej,

i załatwia wogóle wszystkie czynności w zakres biurowości wchodzące

Tanio! Szybko! Solidnie!

(סוף פון זייט 2)

זענען אדורכגענומען מיט אונבערעכטיגטער שנאה צום יודישען בעלי-מלאכה צוליב קאנקורענץ-טעמים און זיי ווילען זיך דעריבער שיצען מיט'ן געזעץ געגען וועלכען עס זאגען זיך ארויס אלע דעמאקראטישע און אפילו סאציאליסטישע קרייזען פון דער בעפעלקערונג אין פוילען. עס ווערט יעצט געפלאנט איינצופירען צוואנג'ס-צעכען פשוט דערפאר, ווייל די יעניגע עלעמענטען בעפרידיגען שוין נישט די פרייע צעכען, וועלכע דארפען בכלל אלס מיטעלאלטערליכע אינסטיטוציע דורכאויס בעקעמפט ווערען.

זאל די מלוכה געבען די האנדווערקער קרעדיטען וועלען שוין די האנדוו. בעקומען אפזאץ-מארק, עס האבען געטראפען די בושעזשינער שניידער, די ביאליסטאקער טוך-פאבריקען צו עקספארטירען זייערע אויסארבייטונגען קיין ענגלאנד אונאפהענגיג פון די „צעכען".

די לאזונג דארף זיין פרייע ענטוויקלונג'ס-מעגליכקייט פאר דער מלאכה.

ראדאם. ש. סטראוטשינסקי.

טאג-בוך פון א ראדאמער זעלבסטמערדער

ס'איז געווען אין סוף 1929.

איך האב שוין זאוי קלאר געזעהן, אז איך שטעה פאר אזא ענעם אבגרונד. פון טאג-צו-טאג איז מיין לאגע געווארען שווערער. איך בין געווען הינטער זיך און געבאדען אין א ים חובות. א לענגערע צייט האבען מענשען נישט געוויסט, אז איך האב פערקויפט מיינע הייזער און, האלטענדיג מיך נאך פאר א פערמעגליכען מענש, האט מען מיר געטרויט און זיי האבען מיר געבארגט סחורה און געלד. אבער דריי צרות זענען געקומען אין האבען פון מיר א תל געמאכט. די ערשטע צרה איז געווען, וואס מיין ווייב האט מיר אויסגעשאקעלט די קעשענעס. זי איז געקומען צו מיר מכלומר'שט מיט א כיטרע אויסריידעל, בכן אזוי ווי די לאגע איז זעהר ביטער און דער קריזיס געהט וואס מעהר מיט א שטארקערע קראפט, אלזא זאל איך קודם-כל ארויסציהן א ביסל געלד פאר א נדן פאר אונזער איינציג-געבליבענע און יונגסטע טאכטער כל זמן דאס רעדעל דרעהט זיך. דערנאך קאן זיין צו-שפעט און מיר וועלען שוין ביי גארנישט בלייבען.

איך מוז מודה זיין, אז וויפיעל איך בין שוין אלץ נישט אבגענארט געווארען פון מיין פאלשע און בעטריגערישע פרוי, האב איך דאס מאהל אביסעל ערנסטער צו איהר זיך צוגעהערט. איהרע רייד זענען מיר אריין אין קאפ. איך האב געפאלגט און צוביסלעך איהר געגעבען געלד זי זאל אנזאמלען א נדן פאר אונזער טאכטער. איך האב נישט געטארט דאס טוהן, ווייל דאס געלד איז שוין נישט מיינס. איך האב אבער דאך זיך געלאזט צורעדען. איך האב געגלויבט, אז כ'וועל פארט קאנען איבערהאלטען די שווערע צייט אין, אז דער קריזיס איז נאר א פראוויזארישער, און ער וועט איבערגעהן און כ'וועל דאך זיין ביכולת צו דעקען אלע חובות פערקעהרט, כ'האב נאך בערעכטיגט די צושפארונג פאר'ן נדן פון מיין טאכטער דערמיט, וואס כ'נעם דאך נאר ארויס צו-ביסלעך געלד פאר דעם צוועק. מיט איינמאהל האב איך שוין געפיהלט. וועל איך נישט בכח זיין ארויסצונעמען פון געשעפט א נדן פאר מיין קינד. אלס טאטע האב איך געפיהלט פאר א חוב דאס צו טוהן.

ערב נייע „רעפארמען" אין דער ראדאמער שחיטה.

אלטע שוחטים וועלן ווערן רעדוצירט, נייע זאלן אויפגענומען ווערן — דער טאריף אויף שחיטה זאל געהעכערט ווערן

ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט אין פאריגען נומער פון אונזער צייטונג, האט די גמינע אבגעזאגט די שוחטים פון ניי־יאהר אן, ד״ה פון 1־טען סטיציען 1932.

ווי מיר דערוויסען זיך, האבען די שוחטים, מנקרים און אלע די, וואס האבען א שייכות צו דער שחיטה בעקומען צוגעשיקט פון דער גמינע מעלדונגען, אין וועלכע מען איז זיי מודיע, אז זיי ווערען ענטזאגט פון זייערע פאסטענס פון נייעם יאהר אן.

אין די מעלדונגען פעררופט זיך די גמינע אויף דער סטאראסטווא, אנווייזענדיג דערביי פערשידענע ארטיקלען אויפן סמך פון וועלכע דאס ווערט געטוהן.

אין שטאדט ווערט דאס קינדיגען די שוחטים קאמענטירט אויף א פערשידענארטיגען אופן. ס'קורסירען פערשידענע מיינונגען און השערות, וועלכע זענען אינטערעסאנט בלויז צוליב דעם, וואס זיי ווייזען ווי אזוי די געזעלשאפט פערקוקט זיך אויפן דאזיגען נייעס.

קודם כל, איידער מיר גיבען איבער וואס מען רעדט אין שטאדט, איז כדאי צו פערנאטירען דעם פאקט, וואס די יעצטיגע גמינע האט ערשט דא נישט לאנג אויפגענומען א נייעם שוחט, א געוויסען אליעזר בערמאן. איז דעריבער נישט פערשטענדליך, אויב די גמינע איז געווען גרייט צו ענטזאגען די שוחטים, טא אויף וועלכע הוה־אמינה האט זי אנגאזשירט א נייעם שוחט, נישט ווארטענדיג ווע־גיגסטענס ביז ניי־יאהר אויף וועז די גמיע פלאנט דורכצופיהרען די אזוי גערופענע רעדוקציעס, דער דאזיגער שריט איז א בפירוש'ע סתירה צו דער מיינונג פון די יעניגע גמינע־קרייזען וואס מאטיווירען די שוחטים־רעדוקציע, אז מען איז אויסען צו פערלייכטערען דעם גמינע־בודזשעט. ווארום אין אזא פאל ווען די גמינע האט שוין בעצייטענס, נאך איידער זי איז דורכגעקומען מיט די אלטע שוחטים, אנגאזשירט א נייעם שוחט, הייסט דאס פארלויפיג נאך מעהר בעשווערט די קהלה־אויסגאבען.

וארום ממה־נפשך: שטעהט פאקטיש די גמינע מיט'ן ענטזאגען די שוחטים אויפ'ן רעדוקציע־שטאנדפונקט און זי האט באמת בדעת צו רעדוצירען א טייל פון זיי, ווייל די גמינע האלט, אז מ'קאן זיך בעגעהן מיט ווייניגער שוחטים, טא על מנת־מה האט זי צוגענומען א נייעם? אלא ווידער מיינט מען דא מיט'ן ווארט רעדוקציע צו פערקלענערען די פענסיעס פון די שוחטים, ווע־לענדיג דערמיט אויך פערקלענערען די קהלה־הוצאות, איז דאך די קשיא נאך שטארקער: צו וואס ארייננשטעלען אין בודזשעט א פרישע הוצאה־פאזיציע פאר א נייעם שוחט?

מ'קאן אנדערש נישט פערשטעהן, נאר אז דא איז א נטיה צו פערשאפען א פענסיע פאר'ן נייעם אנגאזשירטען שוחט אויפ'ן חשבון, וואס מ'וועט אראבדרוקען די פענסיע פון אנדערע. אויב ס'זאל זיין באמת אזא טענדענץ וואלט דאס געהען דער גרעסטער אומרעכט און א שרייענדיגער ווידערשפרוך צו די אויבענאנגעמערקטע נוסחאות, וואס זאלען זיין די סבות פון דער רעדוקציע.

אין שטאדט רעדט מען אנדערש ארום דעם ענין פון אבזאגען די שוחטים און מען טייטשט עס אויס אזוי:

מיט'ן אבזאגען די שוחטים זאל די גמינע אויסען זיין א דיפלאמאטישען שאך־צוג. און אז מיט איהר געפלאנטע רעוזוקציע זאל זי מייגען צומאכען א ארט נאך פאר צוויי שוחטים, וועלכע מען רופט דער כאמאליגער און דער טשעפעלאווער. די דאזיגע צוויי שוחטים זענען געשטאנען מחוץ לקהלה און גע'שחט'ען אדער שחט'ען נאך ביז היינט יעדער פאר זיך בעזונדער.

די גמינע, וויסענדיג, אז די אלטע אפיציעלע שוחטים וועלען שטעלען א ווידערשטאנד און געוויס נישט וועלען מסכים זיין אויף די נייע־שוחטים־אנגאזשאמענטען האט זי געמאכט א טריק און אבגעזאגט דריי חדשים פריהער די שוחטים מיט די מנקרים און אפילו די וואס נעמען פענסיע אויפ'ן חשבון פון דער שחיטה.

די אויסרעכנונג פון דעד גמינע איז אלזא געווען, לויט אט דער השערה, אז זייענדיג אבגעזאגט פון די שטעלעס

פערקיהלט איהר זיך לייכט?

שנעלע און זיכערע הילף.

„דאס איז נור א פערקיהלונג" הערט מען אפט זאגען. עפטער אבער ווי מ'קלערט, קומען דערפון ארויס שווערע קראנקהייטען, פשיקרע רעוומאטישע ליידען, רייסען אין די געלענקען, קאטארפיבער, גריפע, כראנישע קאפ־און נערווענשמערצען, וועלכע מוטשען דעם מענש זיין לעבען לאנג. מען מוז דערפאר בעצייטענס דאס פערהיטען. א מיטעל, וואס איז פולקומען אונשעדליך און האט אין אזעלכע פאלען פויזענטער מענשען שנעל און זיכער געהאלפען, איז טאגאל. אויב מען נעמט טאגאל בעצייטענס פערשווינדען די קראנקהייטס־דערשיינונגען תיכף. טאגאל איז עוקר מן השורש די קראנקהייט און דערפאר האט מען מיט טאגאל ערציהלט איבעראשענדע ערפאלגען אפילו אין פעראלטערטע פאלען, בשעת אנדערע מיטלען האבען נישט געהאלפען. וועגען זיינע ערפארונגען מיט טאגאל איז אונז מודיע ה' ב. אנצעלעוויטש, ווילנא, פיאסקי 35 צ. א. איך בין דורך עטלעכע טאגאל־פאקונגען פולקומען פטור געווארען פון מיינע לאנגיעהריגע רעוומאטישע נערווען־ליידען פון וועלכע איך האב מיך בשום אופ'ן נישט געקאנט היילען. ביי א שווערער פערקיהלונג (אינפלוענץ) האב איך באנוצט טאגאל מיט א גאר גוטען ערפאלג. אויך ביי קאפשמערצען העלפט מיר טאגאל שנעל און זיכער און דערפאר האלט איך עס טאקע אין מיין הויז־אפטייקעל שטענדיג פארעטיג. אלע ליידענדע זענען מספים, אז טאגאל ווירקט שנעל און זיכער ביי רעוומאטיזם, פאדאגרע, קאפ־און נערוון־שמערצען, ברעכען אין קזשיש און אנדערע מינים פון ערקעלטונגען. איבער 6000 דאקטוירים דארונטער א סך באריהמטע פראפעסארען פערשרייבען טאגאל, טא קענט איהר אודאי עס קויפען. טאגאל דארף דערפאר אין קיין שום הויז נישט פעהלען. יעדער זאל טאגאל שטענדיג ביי זיך האבען. אין אלע אפטייקען.

מיין טאכטער איז שוין א דערוואקסען מיידעל און שוין לאנג צייט מיט איהר א שידוך צו טוהן.

ווי ס'איז צוזעהן איז מיין חשבון געווען א גאנץ עהרליכער און איך האב נישט געציעלט עמיצען דערמיט צו בעראובען. אבער איך האב געמאכט א טעות אין מיין חשבון. מיין פרוי האט טאקע ארויסגענומען אלע מאל געלד פון געשעפט אויפ'ן נדן־צוועק, אבער זי האט דאס געלד פערשוועגדעט אויף עפעס אנדערש: אויף לוקסוסען און אנדערע הולטייסקע זאכען. ווען איך האב זיך דערפון ערפאהרען בין איך שוין געהאט אראב גענצליך פון די רעלסען.

דאס איז איינמאל אוועק. די צווייטע צרה איז געווען, וואס עס האבען זיך א שאט געטוהן באנקראטען פון אלע זייטען און מען האט מיר באנקראטירט אהן א שיער. יעצט איז נאך צוגעקומען דער מבול פון שטייערען וואס האט מיך אריינגענומען אין קלעם אהן אויסציגעפונען א וועלכען ס'איז אויסוועג. ס'איז מיר געווארען ביטער אויפ'ן הארץ איך האב שוין דייטליך געזעהען, אז כ'בין פערלוירען און כ'געה אראב אינגאנצען פון פלאץ.

אויף די סחורה־שענק איז געווארען אלץ לייריגער און ליידיגער. קיין נייעם קרעדיט האב איך שוין נישט בעקומען די סוחרים האבען זיך געכאפט אויף מיין פאטאלען מצב און זיי האבען אבגעצויגען דעם קרעדיט. די וואס האבען מיר געבארגט געלד האבען מיר פערמאכט די קאנטא אין נאך געקומען מאהנען דאס וואס ס'קומט זיי. כ'האב שוין אפילו דאס קלענסטע גמילת־חסד נישט געקענט קריגען. אין אלע סוחרישע קרייזען אין ווארשא האט מען שוין נעדיכט געשמועסט, אז כ'בין באנקראט אין אז ס'איז א ריזיקע מיר צובארגען וואס א גראשען אין ווערטה. מ'האט זיך דארט שוין אויך דערוויסט, אז כ'האב פערקויפט שוין לאנג די הייזער דאס איז געווען נאכדעם ווי די סוחרים פאבריקאנטען אין פראצענטניקעס האבען מיר ווייטער אנגעבאטען צו בארגען געלד אין סחורה. נאר בתנאי זה איך זאל זיי געבען א עוויקציע אויף מיינע הייזער. און ווען זיי זענען אוועק אין היפאטעק נאכזעהן צי מיינע הייזער זענען ריין פון חובות, האבען זיי געוואהר געווארען דעם טרויעריגען סוד, אז כ'בין שוין מעהר נישט קיין הויז־אייגענטימער.

ס'איז געווען אזוי שלעכט, אז כ'האב זיך נעמוזט ווענדען צו מיין פרוי זי זאל מיר צוריק אבגעבען דאס געלד, וואס זי האט גענומען ביי מיר צו זאמלען אויף א נדן פאר אונזער טאכטער. כ'האב דאס געלד געברויכט כדי זיך כאטש אביסעל צו בעפרייען פון די וועקסעל־בעלי־חובות, וועלכע האבען מיר קיין רוה נישט געגעבען און מיך פערפאלגט אויף יעדען טריט און שריט. מיין פרוי האט זיך געפרובט אויסדרעהען דורך פערשידענע תירוצים, אדער ענדליך האט זי זיך גארנישט געשעסט צו ענדעקען דעם סוד. אז דאס געלד האט זי פערטאהן אויף איהרע בעדערפעגישען. זיך איינגעקויפט פערשידענע זאכען, קליידער און דאס

וועלען די שוחטים מעהר נישט האבען דעם מוטה און דרייסטקייט צו פראטעסטירן, זייענדיג אפשר נאך צופרידען, אז מ'וועט זיי אויף דאס נייע צוריק אנגאזשירען אלס קהלה-אנגעשטעלטע אויף זייערע פריהערדיגע פאסטנס, אפילו אין פאל פון פערקלענערען די פענסיעס.

אויב ס'זאל זיך בעשטעטיגען דאס וואס די שטאדט רעדט פרעגט זיך חידער למה? צי וואס נייע שוחטים? צי זענען די, וואס זענען פערהאן וועניג? הלואי זאלען יורען האבען אזוי פיעל געלד צו עסען פלייש בריוח, וויפיעל די היינטיגע פערהאנענע שוחטים זענען בכח אויסצושחט'ען. דעדט מען טאקע אין שטאדט פערשידענס צוליב וועלכע טעמים און וועמען ס'געהט אזוי בנפשו דוקא די שטאדס מזכה צו זיין מיט נייע שוחטים. מען לערענט אריין פשט אין דער נייער „רעפארם-רעדוקציע“ און מען קומט צו פערשידענע אויספיהרען.

נאך הערט מען: אז דער שחיטה-טאריף זאל ווערען געהעכערט. דער עיקר אויף עופות, אזוי למשל שמועסט מען אין שטאדט, אז שחישה געלד פאר א גאנז זאל קאסטען א זלאט.

צו ניי-יאהר איז אלענפאלס נישט חיים און, אז מ'חעט לעבען וועט מען הערען און זעהן און ענדליך זיך דערוויסען דעם גאנצען שאך-שפיעל, וואס קומט פאר אין די הינטער-קוליסען.

פראצעס פאר נישט קובר-זיין אויפ'ן ראדאמער בית-עלמין

דער בעשולדיגטער איז געווען דער סקארישאווער רב.

די פאריגע וואך האבען מיר נעמאלדער בקיצור וועגען א פראצעס געגען סקארישאווער רב. היות פון אונזער קורצער נאטיץ האבען די לעזער קנאפ זיך אריענטירט וועגען וואס ס'האט זיך נעהאנדעלט און אין וואס דער סקארישאווער רב איז בעשולדיגט געווארען — איז דעריבער געפונען מיר פאר נויטיג דעם פראצעס אויספיהרליכער צו בעשרייבען.

מיט א געוויסע צייט צוריק איז אין סקארישאוו געשטארבען א זוהן פון ארטיגען רב ר' אליעזר טייטעלבוים. פאר'ן טוידט ווען מיט'ן חולה האט געהאלטען שלעכט האט דער נפטר אויסגעדריקט זיין שטארקען ווילען, אז מען זאל איהם נאך בחייו אריבערפיהרען קיין קאזאנאוו, וואו ער וויל לאחר מותו בעגראבען ווערען אין דעם אוהל פון זיין זיידע דער בעוויסטער רבי ר' משה'לע.

דער פאטער, דער סקארישאווער רב און די משפחה האבען ערפילט דעם רצון פון שכיב-מרע און לעבעדיגערהייד איבערגעפיהרט זייער זוהן קיין קאזאנעוו. אויפ'ן וועג נאהנט פון דערמאנטען שטעדטעל איז דער חולה מסוכן געשטארבען און מ'האט איהם פערשטעהט זיך, געבראכט צו קבורה אין קאזאנאוו און לויט זיין פערלאנג געלעגט נעבען זיין זיידען אין איין אוהל.

ס'האט נישט לאנג געדויערט ווי די שבעה האט זיך פערענדיגט און מ'איז געקומען צום סקארישאווער רב אויף א „וויוויאד“ און איהם אויסגעפרעגט ווי אזוי ער האט זיין זוהן אוועקגעפיהרט קיין קאזאנאוו: צי ווען ער האט נאך געלעבט, אדער ווען ער איז שוין געווען טוידט.

פאליציי האט געפיהרט אנ'אויספארשונג און אויסגעהערט פערשידענע עדות. אין רעזולטאט דערפון איז דער ענין אריבער אין געריכט.

די בעשולדיגונג איז געווען געשטיצט דערויף, וואס לויט די „זעזנאניע“ פון אייניגע האט מען דעם נפטר איבערגעפיהרט קיין קאזאנאוו שוין נאכדעם ווי ער איז געהאט געשטארבען. און דאס איז לויט די פארשריפטען פערבאטען, מחמת אזוי ווי סקארישאוו וואס האט נישט קיין אייגענעם ביה-עלמין, געהערט קיין ראדאם, האט מען דעם מת געברויכט פיהרען קיין ראדאם און דא צונויפשטעלען דעם טוירט-שיין.

ווען דער סקארישאווער האט דערהאלטען א „וועזוואניע“ צו שטעלען זיך אין געריכט צום פראצעס, איז ער נעקומען קיין ראדאם צו אנ'אדוואקאט איהם איבערגעבען די פערטיידיגונג. איבערגעשראקען פאר די פאלגען פון פראצעס און צובראכען פון גרויס צער נאך זיין יונג-פערשטארבענעם זוהן איז דער אלטער רב נאך מעהר גראה געווארען און יעדען טאג ביז צום פראצעס האט ער איבערגעלעבט אין אימה און פחד. זיין גאנץ לעבען האט ער נאך קיין פראצעס נישט געהאט. ער ווייסט צומאלט רעכט נישט ווי עס זעהט אויס א „סאנד“.

דער סקרישאווער רב האט זיך פעראינטערעסירט צו וויסען ווער ס'האט געגען איהם דעם פראצעס פערפיהרט. צי איז דאס געטוהן געווארען מצד די פאליציי, אדער סטאראסטווא, וועלכע איז איהם חושד אין עובר זיין אויפ'ן געזעץ, אדער דא האט מיטגעווירקט א זייטיגע איניציאטיוו. און, אז עמיצער האט דא אונטערגעזאגט און געגען איהם אריינגעטראגען א אנקלאגע מיט דער דאזיגער בעשולדיגונג.

ס'האבען זיך דא געפינען מענשען, וועלכע האבען דעם אלטען רב אנגעוויזען, אז דעם פראצעס האבען גורם געווען היגע „שעהנע“ יודען, וועלכע האבען דאס אויף איהם דערלאנגט א אנקלאגע אין דער סטאראסטווא, וועלכע האט אויפ'ן דאזיגען יסוד פון איהר זייט געמוזט מאכען א אויספארשונג און דערנאך איבערשיקען אין געריכט.

דער פראצעס איז בעטראכט געווארען די פערגאנגענע וואך. מיטוואך, אין ראדאמער שטאדט-געריכט. לויט דעם בעשולדיגונגס-אקט האט דעם סקארישאויער רב געדראהט א הארבע שטראף פון 3 ביז 4 מאנאטען תפיסה. דאס געריכט דאס געריכט האט אבער אויפ'ן יסוד פון עדות, אנערקענט די אומשולד פון סקארישאווער רב, און, ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט, איהם גענצליך פרייגעשפראכען.

דעם סקארישאווער רב האט פערטיידיקט דער ראדאמער בעקאנטער אדוואקאט זשיטאוויעצקי.

איבריגע פערלעבט אין פערבארגט איהרע בעקאנטע און פריינד. אויב איך קאן נישט בעשטעהן — האט זי געשפיוט מיר אין די אויגען אריין — קאן איך זי גס'ען.

ווען זי האט געזעהען, אז כ'בין שוין פולקאם רואינירט און זי וועט פון מיר קיין געלד שוין מעהר נישט קאנען ציהען בין איך געווארען פאר איהר א איבריגער מענש און זי איז געווארען אונפערשעמט צו מיר.

שוין דאמאלס איז ביי מיר געבוירען געווארען דער געדאנק פון זעלבסטמארד. נאך א און נאך א טאג און איך האב געפילט און געזעהען, אז כ'וועל זיין געצווינגען זיך צו ערקלערען באנקראט אין נאך ווי אזוי באנקראט: ארויס מיטן בלויזען העמד, ווי מען זאגט, אינגאנצען נקי. אין געשעפט האב איך מעהר נישט געקאנט זיין, ווייל די בעלי-חובות האבען נישט פערמאכט די טהירען. אפילו אין אין דער היים זענען ויי געקומען און ניט אבגעטרעטען ביז שפעט אין דער נאכט.

איך האב גאנצע טעג און נעכט ארומגעבלאנקעט איבער די הינטערגאסען פון ווארשא און מיין מוח האט פערנומען נאר דער איינציגער געדאנק ווי אזוי איך זאל בעגיין זעלבסטמארד, צי דורך שיסען, צי דורך סמ'ען, אדער זיך ווארפען אין דער ווייסעל, אדער אראפשפרינגען פון 5-ען שטאק. וועלכער פון זיי אלע וועט זיין דער גרינגסטער און שנעלסטער טוירט?

קוממענדיג אזוי איינמאל שפעט ביינאכט א היים פון אזא וואנדערונג מיט'ן בעשלוס זיך אויפצוהענגען ביי זיך אין שלאף צומער, האב איך געפינען א בריוועל אויף דער ביורקע.

אין בריוועל איז געשטאנען:

„ליבער פריינד. מיר פערבעטען אייך מיט אייער פרוי צו קומען אויף אונזערע זילבערנע האכצייט. מיר וועלען צוגלייכער צייט ארומרעדען אייער שרעקליכער לאגע, וועגען וועלכע מיר האבען זיך דערוויסט, און וואס ס'וועט זיין אין אונזער מעגליכקייט וועלען מיר טוהן פאר אייך, כדי אייך ארויסצוהעלפען פון אייער נויט.

מיט באגריסונג הערשאפט סאמעלזאהן.“

נאכ'ן איבערלייענען דאס דאזיקע קליינע בריוועלע איז מיר עפוואס ליכטיג געווארען אין די אויגען. דער זעלבסטמארד-בעשלוס האב איך דערווייל אפגערוקט אין א זייט. איך האב געגלויבט אין דער טרייער אויפריכטיגער פריינדשאפט פון דער הערשאפט סאמעלסזאהן וועלכע האט מיר שטענדיג געהאלפען. איך בין מיט מיין פרוי צומארגענס געגאנגען אויף דער זילבערנער האכצייט, אבער וועה איז געווען צו מיינע אוידען וואס איך האב געהערט. אויף דער זילבערנע האכצייט האב איך איבערגעלעבט א פרישע טראגעדיע וואס האט מיך שיער נישט אראבגעפיהרט פון זינען. כ'האב געשטוינט הערענדיג ווער ס'איז דער אייגענטימער און אנפיהרער פון יענער געהיימער ווילע הינטער וארשא.

ס'איז שוין איינמאל געווען א זילבערנע האכצייט.

(פארטזעצונג קומט)

פון דער ציונ. ארג.

קאמוניקאט

שבת ד. 17/10 $1^{\underline{30}}$ נ. מ. קומט פאר אין זאל קינא-טעאטער „קארסא“ א רעפעראט פון פארזיצער פון צ.ק. פון דער ציונ. ארגאניזאציע אין פוילען דעפוט. יצחק גרינבוים א. ד. ט. „די יעצטיגע פאלימישע לאגע אין פוילען און אין ציוניזם.“

דעם זעלבען טאג 5 אז. נ. מ. קומט פאר אין לאקאל פון דער ציונ. ארגאניזאציע די פייערליכע ערעפנונג פון דעם לעזע-זאל ביי דער ציונ. ארג. מיט'ן אנטייל פון דעפוט. י. גרינבוים.

איינטריטס-רעכט אין לעזע-זאל וועלן האבען מיטגלידער פון דער ציונ. ארגאניזאציע, נישט מיטגלידער געגען אבצאהל פון 10 גר.

אוז וואו איז יודיש?..

אין יודישען אקאדעמיקער-קרייז, קו- מען פאר פון צייט צו צייט, לעבעדיגע ציינטונגען. געגאנגען בין איך אויף דער לעבעדיגער צייטונג פול מיט האפנונג צו הערען דאס װארט פונם יודישען אקאדעמיקער אין ערנסטע פראגען פון היינטיגען לעבען, אי אלגעמיינעם אי יודישען. ליידער בין איך אביסעל ענטוישט געװארען. קיין איין ארטיקעל, וואס זאל בעהאנדלען א ערנסטען ענין וואס שטעהט היינט צו טאג אויף דער טאג-ארדנונג. נישט געווען קיין איין ארטיקעל וואס זאל בעהאנדלען די לא- גע פון יוד אין דער היינטיגער צייט און נישט פון דעם אידישען סטודענט, וואס געפינט זיך אין א אויסער-ארדענט- ליכע לאגע, ווערענדיג דורך פרעמדע בעגרעניצט אין זיינע ארבייטס-פעהיג- קייטען.

באמת איך פערשטעה נישט די מענ- שען וואס „רעזאנירען" דעם „פארום". עס קומען מענשען נישט אקאדעמיקער וועלענדיג האבען א געוויסען נוצען פון די ארטיקלען, געשריבען דורך די צו- קונפטיגע פראפעסיאנעלע אינטעליגענץ, אבער צום בעדויערען איז עס נישט אזוי. איינס איז אבער כאראקטעריסטיש פאר אונז, דער אידישער סטודענט שרייבט נאר פויליש. קיין איין ארטי- קעל װעט איהר נישט געפונען, וואס זאל זיין געשריבען אין דער העברעאי- שער אדער יודישער שפראך. מען מוז אבער גלייכצייטיג אונטערשטרייכען, אז אז עס זענען פערהאנען אקאדעמיקער, װעלכע קענען אין יודישען בעסער. איך פערשטעה נישט, פארװאס זיי טהו- ען דאס נישט. דערהייל מוזן מיר פעסט- שטעלען, אז די יודישע אקאדעמיקער בויקאטירען אונזערע שפראכען. אין אנדערע שטעדט איז די לאגע גאר א אנדערע, אבער דערוייל זענען מיר אין ראדאם, אין די שטאדט ראדאם... אויב אויב עמיצער האט שוין יא אנגעשריבען א ארטיקעל, אין וועלכען ער רופט צו שטיצען דעם חודש פון יודישען בוך, האט ער זיין ארטיקעל בעענדיגט מיט א אפעל צו שטיצען דאס „זשארגאנאװע בוך"...

ענטוישט אויף דער גאנצער ליניע. געמיינט האב איך אז מיר האבען זיך צו שטיצען אויף די מענשען, וואס װע- לען אין קורצען פערלאזענדיג די הויך שולען, אריינטרעטען אין דער יודישער געזעלשאפט, אבער איך האב געהאט אטעות.

פ. פישמאן.

א סוד פאר גאנץ ראדאם.

א סך מענטשען וואונדערן זיך און פרעגען דערשטוינט, וואס איז די סיבה וואס די אויסארבעטונגען פון דער פיר- מע „ליליפוט" זיינען אזוי גיך גע- װארן פאפולער און אלע כאפן עס ממש פון די הענד. די סיבה איז אבער א פשוטע, די אויסארבעטונגען פון דער פירמע „ליליפוט ווי :

באק-פולווער, צוקער-וואנילען, אלייקעס צו באקן זיינען אויסגע- צייכענט אין זייער קוואליטעט און ווער עס קויפט נאר איין מאל, וועט שוין דעם צווייטען מאהל קיין אנדערע ניט קויפן און וועט זוכן אין אלע געשעפטן, נאר די אויסארבעטונגען פון דער פיר- מע „Lilipu t"

א גראשען א ציגעל

פאר אזא פרייז האט מען פערקויפט 80.000 ציגעל אויף א ליציטאציע.

א אינטערעסאנטע ליציטאציע איז פארגעקומען די טעג ביי איינעם פון די היגע ציגעל-פאבריקאנטען.

דער בעקאנטער ציגעל-אינדוסטריע- לער ה' וו. ראזענבוים האט געהאט צו בעצאהלען דער קראנקען - קאסע א געוויסע סומע געלד פאר זיינע פערזי- כערטע ארבייטער פאר א לענגערע צייט. נאך איינינע מאהל דערמאנען דעם בעל-חוב צו רעגולירען דעם אבצאל האט די קאסע ענדליך געלעגט אן ארעסט אויף די ציגל און פערעפענטליך א ליציטאציע.

אויף דער ליציטאציע האט זיך נישט געמאלדען קיין שום קויפער אויסער צוויי בעאמטע טון סראנקען-קאסע פון וועלכע איינער האט ליציטירט און דער צווייטער האט געקויפט. ס'זענען אזוי ארום אויסערקויפט געווארען 80.000 צוגעל פאר 800 זל. דער גליק- ליכער קויפער האט אלזא איינגעהאנ- דעלט א מציאה: א ציגעל פאר א ראשען.

ה' ראזענבוים נישט קאנענדיג בליי- בען גלייכגילטיג ווי אזוי ס'ווערט אויס פערקויפט זיין מאיאנטעק האט זיך תיכף געװענדעט צו א אדװאקאט װעל- כער האט פון געריכט ארויסבעקומען א „זאטשימאניע" געגען אויספיהרען די ליציטאציע ביז דער ענין וועט נישט אויפגעקלערט ווערען פאר דער געריכט'ס מאכט.

דער קויפער. וועלכער האט ארייני געלייגט זיין גאנצען אויסגעבארגטען קאפיטאל אין דער קניה, האט אבער אויך נישט אויפגעגעבען זיין טראנזאק- ציע פאר פארשפילט און ער טענה'ט אז וואס איז ער שולדיג, אז ס'האט זיך איהם געטראפען א געלעגענהייט צו קויפען אזוי ביליג.

וואס דערפון וועט ארויסקומען און ווער ס איז גערעכט דאס וועט בעוויזען ווערען אין געריכט. דערווייל װעלען זיך ביידע האבען צו פראצעסירען ווער ווייסט ווי לאנג.

דוד פינסקיס מייסטערווערק דער אוצר

אין טעאטער ראזמאיטאשטשי.

שבת דעם 71-טען אקטאבער ד. י וועט געשפיעלט ווערען דורך דער דרא- מאטישער סעקציע ביים ארבעטער היינ- לעל אין ראדאם, די אויסגעצייכענטע קאמעדיע פון דוד פינסקי „דער אוצר".

דער אוצר איז די איינציגע אריגי- נעל יודישע קאמעדיע וואס די יודישע בינע פערמאגט. און איז דאס שענסטע ליטערארישע ווערק פון דעם געניאלען קינסטלער דוד פינסקי, וואס כאראקטע- ריזירט און ווייזט סאטיריש דאס גאנצע יורישע כלי קודש מיט אלע פילאנטרא- פישע חברה'ס.

דער אוצר איז דורך דער דראמ. סעקציע בעארבעט און רעזשיסירט גע- װארן ווי אין ווארשעווער יודישן קונסט טעאטער „וויקט". עס איז פאראויס- צוזעהען א גרויסע פעראינטערעסירונג פון ליבהאבער פון אידישע ליטערארי- שע בינע-ווערק אין אונזער שטאדט.

כדי צו געבען די מעגליכקייט אלע שיכטען אין ברייטערע מאסען די אינ- טערעסאנטע פארשטעלונג צו זעהן האט די פערוואלטונג פון ארבעטער ווינקעל באשטימט די נידעריגסט פאפולערע פרייזען פון בילעטען.

קעלצער אבטיילונג.

שרעקליכער רויב-מארד איבער צוויי יודען און איין קריסט

די קיעלצער אויספארשונג'ס-מאכט איז היינטיגען דינסטאג אליארמירט געווארען וועגען א גרויזאמען באנדיטען-אנפאל ביי מיעכאוו.

עס איז באלד דעלעגירט געווארען א פאליציי-פאטרול אויפן ארט פון פאר-פאל. ווי עס איז פעסטגעשטעלט געווא-רען זענען די פרטים פון מארד פאל-גענדע:

די צוויי יודישע פעדער-סוחרים סוחרים אברהם סאלעוויטש און בנימין שטייניק פון דזיאלאשיץ (קיעלצער וואָ-יעוו.) זענען מא:טאג שפעט אין אווענד אהיימגעפאהרען אויף א פוהר פון קראָ-קא מיטפיהרענדיג מיט זיך 4 טויזענד זלאָטעס פאר פערקויפטע סחורות. ווען די סוחרים האבען זיך געפונען 2 קי-לאמעטער אונטער מיעכאוו זענען זיי פלוצים בעפאלען געווארען פון א רוי-בער-באנדע, וועלבע האט זיך געווארפען אויף זיי מיט רעוואלווערען. די סוחרים האבען געפרובט שטעלען א ווידערשטאנד, אבער דא האבען די באנדיטען אויסגעשאסען און די 2 יו-דען ווי אויך דער קריסטליכער פורמאן זענען געפאלען טויט. די באנדיטען זענען באלד נעלם געווארען מיט'ן צו-גערויבטען געלד.

א שעה נאכ'ן מארד איז פערביי געפא-רען א אויטא מיט א גלח, וועלכער האט דערזעהענדיג דאס שרעקליכע בילד, געמאלדען דעם נאהנטען פאלי-ציי-וואך.

דער בעסטיאלער מארד האט אין דער גאנצער געגענד ארויסגערופען א שרעקליכען רושם. די פאליציי פיהרט א ענערגישע אויספארשונג.

לויט ווי מיר דערוויסען זיך איז דער לעצטער מינוט איז די פאליציי אויף די שפורען פון די מערדער.

א ווירטשאפטליכע צוזאמענפאהר אין קעלץ.

זונטאג דעם 18-טען ה. ח. 11 א זייגער קומט פאר אין זאל פון שטאדט-ראט א וויכטיגער ווירטשאפטליכער צו-זאמענפאהר מיט'ן אנטייל פון פארשטע-הער פון אלע האנדעל און אינדוס-טריע-צווייגען אין קעלצער וואיעוואודז-טווע.

דער צוזאמענפאהר איז גערופען דורך דער איניציאטיוו פון דער האנ-דעלס-קאמער אין סאסנאוויעץ.

א שאך טורנע.

לעצטענס האט זיך אין קיעלץ גע-שאפען א שאכיסטען-קלוב, וועלכער געפינט זיך אין לאקאל פון „מכבי." דעם 17-טען ה. ח. ארדענט איין דער קלוב א אינטערעסאנטען טורנע מיט א קאנקורס איבער דער מייסטער-שאפט פון קיעלץ.

א ארץ-ישראל באזאר

ווי מיר דערוויסען זיך וועט אין קורצען געעפענט ווערען אין קיעלץ א ארץ-ישראל-באזאר איינגעארדענט דורכ'ן קרן-קימת-לישראל. דער באזאר וועט זיין פערזעהן מיט די שענסטע און בעסטע אויסארבייטונגען פון דער א"י פראדוקציע

דער ספעציעלער קאמיטעט, וואס איז צו דעם צוועק געשאפען, מאכט אלע נויטיגע פארברייטונגען, אז דער באזאר זאל אויספאלען זעהר אימפאָ-זאנט.

פערזענליכעס.

אין קיעלץ ווייל̇ט היינט אדוו. אלימלך קירשענבוים, וועלכער איז געקומען אויף א קורצע צייט פון ארץ-ישראל אויף א בעזוך צו זיינע עלטערן אין קיעלץ.

אדוו. קירשענבוים איז איינער פון די אנפיהרער פון „התאחדות עולי פולניה" און א שטענדיגער מיטארביי-טער פון דער העברעאישער טאג-צייטונג „דואר היום".

דאנקזאגונג.

די פערוואלטונג פון לינת-הצדק אין קעלץ

דריקט אויס א דאנק אלע, וואס האבען מנדר געווען קלענערע אדער גרע-סערע סומען במשך דעם חדש תשרי פאר אונזער אינסטיטוציע.

בעזונדערס ווערט אויסגעדריקט א דאנק די מתפללים פון ביהמ"ד „לינת-הצדק"

און פון סאקאלאווער שטיבל.

טוביה דער מילכיגער

פיעסע פון שלום-עליכם

אויסגעפירט דורך: ר. שושנה און מ. לאמפע.

איבעראַרבייטען שלום עליכם'ס טוביה דער מילכיגער אויף א דראמע איז זי-כער געווען א שווערע אויפגאבע ביי וועלכער דער איבעראַרבייטער בערקא-וויטש האט נישט געקענט רעכענען אויף הונדערט-פראצענטיגער קינסטלע-רישער דערגרייכונג.

נאוועלען האבען אויך התחייבות'ן יעדאך מעגליכקייטען בולט צו מאכען סיטואציע און כאראקטער-טיפען דורך סוביעקטיווע, ווי אויך אביעקטיווע שיל-דערונג. דראמע — כאטש מיר זענען שוין א מהלך אוועק פון קלאסישע וויקעל-בענדער — איז יעדאך בעגרע-ניצט. געוויסע פאסירונגען מוזען אויך היינט, ווי אין דער אלטער גריכישער דראמע, דערצעהלט ווערען. טוביה מוז זיינע פעריפעטיען וואס האבען איהם צייטווייליג בעגליקט דערצעהלען. פון דער אנדערער זייט פאדערט דראמע אויפבוי פון דער אקציע, א געוויסע ארכיטעקטור, אריינפיהר, קולמינאציאנס-פונקט און אויפלעזונג. „טוביה" בעזיצט נאר אדיינפיהר און קולמינאציאנס-פונקט, דער קאנפליקט פון טוביה'ן און זיינע טעכטער וואקסט, עס צעוואקסט זיך די טראגעדיע פון טוביה, עס קומט אבער קיין אויפלעזונג, עס דאכט זיך, אז עפעס איז געבליבען הענגען אין דער לופטען. איין זאך מוז מען אין אכט נעמען, דאס די דראמע איז א טראגעדיע פון טוביה גופא. עפיזאדען, פאסירונגען האבען דא אויך אזוי ווייט וויכטיגקייט, אויף וויפיעל זיי פערקלענערען, אדער פערגרעסערען טוב'ה'ס טראגעדיע.

אט דא ענפפלעקט זיך די קונסט פון בערקאוויטש, טוביה איז די זון און די איב-ריגע, לויטער עפיזאדישע פיגורען-פלא-נעטען. ער איז דאס הארץ, וועלכעס פולסירט און גיט לעבען די דראמע. ביי אזעלכע העלדען ווי טוביה, מוז דער דראמאטורג זיין פארזיכטיג. עס דראהט איהם דאס ער וועט דעם הויפט-העלד טוביה'ן איבערלאסטען, אדער ער וועט איהם נישט געבען די מעגליכקייט זיך אויסצורייד'ען. בערקאוויטש האט טוביה געשאפען אין גליקליכע שעה'ן. ער איז פאלקאם געלינגען, פון איין זייט איז טוביה בעשאנקען מיט דעם געזונטען אפטימיזם פון פאלקס-מענש מיט אברייט הארץ, וואס האט פאר אלעם פערשטענד-ניש, פאר אלעם אגוט ווארט, א פסוק. א משל — פון דער אנדערע זייט צעוואקסט ער זיך, געהט ארויס פון די ראמען פון א געוועהנליכען מענש. עס פאלען אויף איהם קלעפ פון גורל. ער פאלט א קרבן פון מנחם מענדל'ס „נעגיאלע" קאמבי-נאציעס. פון די טעכטער האט ער צרות. איינע קלויבט זיך אויס דעם שלימזל — מאטיל קאמזויל, די צווייטע ענטלויפט מיט דעם רעוואלוציאנער, די דריטע פערליבט זיך אין גארקין.

עס איז שוין נישט קיין געוועהנליכער טוביה עס איז דער יודישער קעניג ליר וועמען די טעכטער לאזען פערארימט פעראיינזאמט. ער איז דער יודישער קע-ניג ליר. ער האט אקעניגליכער נשמה מיט זיינע טראגישע-ליידן וואקסט ער אויס צו אן איוב, געטרעטען פון גורל פער-לירט ער זיך גישט, נאר האט נאך כח אויף פראטעסט, מיט הארץ און נשמה פרעגט ער: „פארוואס דו האסט אפ-געשניטען איין צווייג, א צווייטע, א דריטע, פארוואס האסטו נישט אינטער-געשניטען דעם גאנצען בוים אהן צוויי-גען? פארוואס האסטו בעשאפען אידען און נישט אידען? פארוואס האסטו זיי אפגעטיילט מיט אזא טיפען תהום.?!"

די ראל פון טוביה איז א שווערע אבער א טיעף דא:קבארע פאר א גוטען אקטיאר. דער גוטער אקטיאר האט דא א ברייט פעלד פאר אינטערפעטאציע און אימפראוויזאציע. בעזיצט דער יעני-גער א טיעפע אינטעליגענץ, ערודיציע אין פערשטענדניס פאר אזעלכע כאראק-טערען, ווי „טוביה" מוז ער זיך נישט שטענדיג האלטען שטרענג דעם סצע-

סוף זייט 8

עס קאן זיין צו שפעט!

ווי בעוויסט געהערט דאס יודישע שפּיטאל צום אלגעמיינעם צווישען-קאַמונאלען שפּיטאל-פערבאַנד. די לעצטע טעג אָבער לאָזט זיך הערען, אז דער דערמאָנטער פערבאַנד ווערט אויפגעלעזען, און, אז דאָס יודישע שפּיטאָל זאָל פערוואַנדעלט ווערען אין א קינדער שפּיטאָל אַדער אין אַ אַכראַנע.

די דאָזיגע ענדערונג אויב זי זאָל פערווירקליכט ווערן האָט פיעל צו זאָגען ווייל אין אזא פאל וועט דאָס יודישע שפּיטאָל ביסלעכווייז איבערגעהן אין רשות פון נישט-יודישע הענד.

מיר ווילען איצט נישט רעדען פון דעם, וואָס זיינט אַ געוויסע צייט אין ווענינ צו בעמערקען אין שפּיטאָל, אז דאָרט זאָל זיין א היים פאר יודישע קראנקע. מיר האָבען שוין נישט איין מאָהל אויפמערקזאם געמאכט אויף די שוועריגקייטען, וואָס יודישע קראנקע בעגעגנען ביים אריינבעקומען זיך אין יודישען שפּיטאָל. מיר האָבען שוין אויך אלארמירט, אז ס'זאָל ענדליך ענדגילטיג פעסטגעשטעלט ווערען דאָס יודישע אייגענטום-רעכט פון דער יודישער געזעלשאפט צום אַט דעם פּרעכטיקען און אזוי נויטיגען בנין, וואָס די נאָבעלע פאַטריאַכאלישע פאמיליע בעקערמאַן האָט איבערגעלאָזט א מתנה דער יודישער בעפעלקערונג. מיר האָבען גענוג געוועקט און אויפגעפאָדערט עפּעס צו-טוען אין דער ריכטונג. איצט אבער איז דער מאָמענט א ערנסטער און דער ריכטיקער שעת הכושר דאָס שפּיטאָל צוריק איבערנעמען אין יודישען רשות מען טאָר דאָס נישט גרינגשעצען, ווייל די קלענסטע פערנאַכלעסיגונג און צעגערונג קאָן פעראורזאַכען נישט קיין געהעריגע קאָנסעקווענצען און ס'קאָן אמאָל זיין צו-שפּעט.

שושנה און מאָריס לאמפע שפּילען היינט „א הארץ וואָס בענקט“

די בעליבטע אַרטיסטען מאָריס לאָמפּע און שושנה זענען ביי אונז צום צווייטען מאָל צו-גאַסט. זיי שטעלען זיך אָב אין אונזער שטאָדט אויף דער צוריק-רייזע פון זייער טורנע.

צוליב דעם, וואָס די מעלאָדראַמע „א הארץ וואָס בענקט“ האָט דאָס פּרי-הערדיגע מאָהל זעהר אויסגענומען ביי די צושויער, ווערט די זעלבע זאַך אויסגעפיהרט צום צווייטען מאָהל.

די בעגאַבטע אַרטיסטען שושנה און מאָריס לאָמפּע זענען אין זייערע ראָלען אויסגעצייכענט גוט, באמת גלענצענד. אויך רעגינא בוימאַן און דראָנאָוו זענען גוט איינגעשפּילט און ווירקען [מיט גינסטיג צו דער אויפפירונג פון דער פּיעסע.

מיר וואָלטען ביי דער געלעגענהייט פערלאַנגט פון לאָמפּע. ער זאָל שטעלען „טוביה דער מילכיגער“ פון שלום עליכם'ען, אין וואָס ער בעווייזט זיך אין זיין גאַנצער קינסטלערישער פּראַכט. לאָמפּע האָט שוין איינמאָהל געשפּיעלט אין ראַדאָם „טוביה“ און טאַקע פון דעמאָלסט-אָן איז ער פערבליבען טיף אין זכרון פון היגען טעאַטער-עולם.

מיר וואָלטען גערן געוואָלט, אז איבער די איצטיגע פּיעסע זאָל אונז לאמפּע נאָך אמאָהל מהנה זיין מיט זיין וואונדערשעהנעם „טוביה“.

(סוף פון זייט 7)

נאריוש מיט איינענע אויפפאַסונג קען ער אויסשפּילען גאַנץ געלונגען געוויסע שטעלען. ווי געלינגען אויסציפּיהרען טוביה'ן האָט אונז געוויזען דער גלענצענדער אקטיאָר מאריס לאמפע. וועלכער האָט גוט פערשטאַנען די קאמפּליצירטע פּסיכיק פון טוביה'ן. מען פילט פּשוט דעם גייסטיגען געניוס פונם אַרטיסט, ווען עס געלונגט איהם פערקערפּערען טוביה אין זיך. לאמפּע ברענגט בולט ארויס דאָס בּרייט הארציקייט פון טוביה'ן זיין געזונטען הומאָר, און בעיקר דאָס טיעף אידישע וואָס שטעקט אין איהם. אין לאַמפּע'ס געפינט טוביה'ס קאַמף: מוט עצבות, בפּחון, זאגאר אמונה.

פרוי שושנה האָט געשפּילט מיט גענוג פערשטענדניס און פעראַנטוואָרטליכקייט. ערגער איז עס געוועזען מיט מנחם-מענדל דער ראָליסט איז ווענינ געווען צוגעפּאַסט צו דעם וואָס מיר שטעלען זיך פאָר אַלס מנחם מענדיל. די פיזיאָנאָמיע, דער הלוך, דער גרים כלל נישט פון מנחם-מענדעל דעם וואָס דער שלימזל פערפאָלגט אויף שריט און טריט. גיכער האָבען מיר געהאַט פאר זיך א באנקיר מיט אַ פיין אויס-געפּוצט פּנים.

פיל בעסער האָט זיך איינגעגעבען די ראָל פון מאָטעל-קאמוזיל, א טיפּישער שניידער יונג פון אמאָליגע צייטען.

עס פערבלייבט צווישען אַנדערע נאָך אַ וואונש: די אַרטיסטען זאָלען חענגער זיין אָבהענגיג פון סופלער, און אויב שוין יאָ אַ סופלער איז למען השם זאל ער מאַכען עס בלחש און נישט בקול רם.

קיעלץ. ל. קאַמף.

דאַנקזאַגונג.

א הערצליכן דאַנק דריקן מיר אויס דער ווי' פר' בלימה ראטענבערג פאַר איר שפענדן 50 זל. לטובת בית-יתומים און דעם ג' דר. טאובנפעלד פאר'ן שפענדן 100 זל. אויף דעם זעלבען צוועק.

די פערוואַלטונג פון בית-יתומים אין ראדאָם,

בעטייליגטע איז די ראדאָמער אנטי-יודישע עקסצעסען פאַר'ן געריכט.

פון צוויי יאהר ביז דריי מאָנאטען תפיסה האָבען בעקומען די, וועלכע האָבען גענומען אנטייל אין אָנפאַל אויפן אומגעקומענעם ראדאָמער יונגערמאַן ליטוואַק.

עהרנעכטען, מיטוואָך, זענען אויף דער בעשולדיגונגס-באַנק אין היגען קרייז-געריכט געזעסען 5 פוילישע יונגעלייט. זיי זענען צוגעצויגען געוואָרען צו געריכטליכע פעראַנטוואָרטליכקייט פאר בעטייליגען זיך אין די אַנטי-יודישע עקסצעסען, וועלכע זענען פאָרגעקומען היינטיגען זומער אין ראדאָם, בעת וועלכע עס איז מערדערליך פערוויגדעט געוואָרען דער היגער יודישער בחור ליטוואַק. ער האָט בעקומען עטליכע טיפע ווינדען אין קאָפּ, אז מ'האָט איהם געמוזט אוועקפיהרען קיין ווארשא אויף טשיסטא, וואו ר'איז אין שווערע ליידען געשטאָרבען.

דער בעשולדיגונג'ס-אַקט האָט פאָרגעוואָרפען די אָנגעקלאָגטע, אז זיי האָבען גענומען אַ אקטיווען אנטייל אין אָנפאַל אויף ליטוואַק'ען. דער פּראָקוראָר האָט געפאָדערט פאר זיי אַ האַרבע שטראָף.

אייגעם פון די בעשולדיגטע, קאָוואַליק האָט דאָס געריכט פער'משפּט אויף צוויי יאָהר תפיסה; א צווייטען, קאָזלאָווסקין — 6 מאָנאטען און א דריטען סכאַבאָוויטש אויף צוויי מאָנאַטען. די בעשולדיגטע פּיעלעצקי און לישיצקי זענען פרייגעשפּראָכען געוואָרען.

דער פּראָקוראָר, ווי אויך די פער-משפּט'ע האָבען געמאָלדען נאָכ'ן אויס-ליינען דעם אורטייל, אז זיי טראָגען אריין אַנ'אפּעלאַצ-יע.

דער בעוויסטער קירזשנער-וואַרשטאַט ש. שלאָס פון לובלין האָט געעפענט אין ראדאָם א פּראַצאָווניע גאס פּיערוושעגאַ מאַיאַ (וויסאָקאַ) 45

נעמט אָן און פיהרט אויס פּינקטליך און סאָליד אלע קירזשנער-אַרבייטען.

גוטע בעדינגונגען! —— צוגענגלכע פּרייזען!

40% ביליגער!

די נייעסטע — פאַסאָנען מעבעל פון פאַלגענדע מאַטעריאַלען:

ווענגערסקע יעשאָן, זלאָטאַ בושאָזע, פּיראַמידען, זשעברא, מאַכאָן און יעשאָן.

—— אויף גוטע בעדינגונגען. ——

דאָס אַלעס ווערט אויסגעפערטיגט ביי דער פירמע קליין, זשעראָמסקי 26